

GERŐCS PÉTER

Werkfilm

(RÉSZLET)

A szomszéd szobában padlótól mennyezetig széthajigált tárgyak; földön kinyitott utazótáskából kiömlő alsóneműk, pulóverek, dezodorok, az asztalon pizzás dobozok, rajtuk laptop egyensúlyoz, mellette félig csócsált pizzaszelet, magazinok, az ágyon is halomban állnak a ruhák. A forgatag közepén egy székből András magyaráz a vele szemben ülő Jánosnak.

János keresztbe tett lábbal ül, és figyelmesen hallgat, időnként azonban megszakítja a figyelmét valami; kinéz az ablakon. A patakparton Ferenc telefonál, idegességében egy tölgyfa törzsét rugdossa, vagy inkább piszkálja a cipője orrhegyével.

– Kezded érezni, Jánosom, hogy én mondom neked, kezded érteni ezt, amit gondolok. Ezt a nyers tisztaságot, ezt a patakvíz medrében kavargó homokot. Na, most jön itt a tűz, ugye, ha jól mondom, nem?

– Igen, ma este lesz a lángoló ház jelenet.

– Bizony! Nagyszerű! Én mondom néked, Jánosom – vált áhítatosra András –, ma átlényegülsz Isten fiává.

András annyira jókedvű, hogy saját túlzott derűjétől való zavarában kiölti a nyelvét. János elmosolyodik.

– És ehhez mégis mit kell tennem?

– Semmit. Azt viszont nagyon. A semmi legyél! A semmiben teljesedj ki! Az legyen a te mindened! Nézz bele a semmi szemébe!

János összeráncolja a homlokát. Valahonnan ismerős neki ez a lehetőség, aztán megint kinéz az ablakon. Már hallani is Ferenc kiabálását.

András először János elkalandozó figyelmét veszi észre, csak utána követi a tekintetirányát.

– Mi az, mit láatsz? – Hunyorog. – Jaa, a Feri? Zűrös egy pali, én mondom. Összevissza van a magánélete. Jut eszembe, vele is beszélni akarok.

Felpattan, kinyitja az ablakot, és kikiabál.

– Feri, gyere már be, légy oly szíves, beszélni szeretnék veled. Köszönöm.

Aztán anélkül, hogy megvárná a választ, becsukja az ablakot, és visszaül.

– De mégis hogy szeretnéd, hogy belenézzek a semmi szemébe?

– Ez a beszéd! Na, elmondom, Jánosom, mi a titok. Úgy kell nézned a dologra vagy az emberre, ugye az attól függ, hogy ránézel persze, de azért egy kicsit mindig

mögé is, nyilván nem azzal a nagyzolós távolba révedéssel, hanem tiszta kíváncsisággal, mintha képzeletben mindig egy kicsit várnád, hogy felbukkanjon a háttérben, a domboldalon vagy a mező végén.

– Már mint micsoda?

– Hát a...

Kinyílik az ajtó.

– Na, itt is van az én Ferencem!

Ferenc leplezetlen megvetéssel méri végig Jánost, aztán tekintete átszalad a szoba forgatagán, majd megállapodik Andrásán.

– Na, csüccs le!

A felszólítás egyszerre időtlen és szemtelen, nem lévén több szék a helyiségben, mint az a kettő, amin ők ülnek.

János, miután odébb kotor egy nagy halom ruhát az ágyon, előzékenyen átül.

– Nehogy leülj a koszos gatyáddal a tiszta ágyamra, hékám!

– Pedig jobb híján ez fog történni.

Andrásnak felszalad a szemöldöke: Jánostól szokatlan ez a dacos ellenkezés, de éppen ezért tetszik is neki.

– Én inkább állok.

– Csüccs, ha mondom! Nincs vita!

Ferenc kényszeredetten leül.

– Na, méltatlankodik az asszony?

– A színházi rendezőasszisztensem méltatlankodik.

– Ugyan miért? Csak nem buktál bele a Csehovba? – András döcög saját csípős megjegyzésén. Ferenc még hűvösebbre vált.

– Azért méltatlankodik, mert megint átdiszponáltatok hétvégére.

– Ugyan már! Majd kiheveri. – Legyint András, aztán megint egészen lázba jön. – Na, gyerekek! Szeretném, ha ismerkednétek egy kicsit. Most jön az egyik nagyjeletünk. Értenuk kell minden apró lélektani mozgatórugót.

– Andival ezeket már átbeszéltük.

– Jaj, Ferikém! Nem tud az a lány semmit! Szóval...! Mi a lényeg? Ki tudja?

János és Ferenc összenéznek.

– Na! Na! Mondjátok!

– Nem tudom, hogy most mire gondolsz, András – válaszolja János.

– A lényeg – nyújtja el szavait a rendező –, hogy Jánosom, te előbb érsz be az égő házba, és egyenesen a gyerekeket keresed, a Ferenc meg csak majd később, és már eleve azzal, hogy biztos a parasztok voltak, és ott a tűzben lesz a nagy összefeszülések meg bizalmi játszmák, meg minden, mert... és itt jön a lényeg, csillagom! A lényeg, hogy Ferenc, pontosabban Attila indulata. Ezt kell értenetek! Telis-tele van indulattal, ami önmagában lehet jó is, lehet rossz is. Ez az az indulat ugyanis, kérlek szépen, ami létrehozta a perőcsényi telepet, de a pasi mellé is lő egy kicsit avval, mert persze azt hiszi, hogy jól ismeri az embereket, nem baj az, hát ez még

nem a legnagyobb hübrisz, meg nem is rossz ember ő, nem?, na de téved, mert azzal nem kalkulál a szentem, hogy az embereknek jobban bejön az, amit János képvisel...

– László – helyesbít János.

András elakad. Nem érti, János most mit akar.

– ...ez a szerény, csöndes, de erélyes, szótlan, de szótlanságában beszédes pasas, ez a szilaj egyenesség, őszinteség, egyszerűség...

– András, megint lehangyad az állítmányt – sóhajt Ferenc, de András rá se hederít.

– Hogy ebben a vezérürüben ez kurvára felpiszkálja a büszkeséget, és akkor, ezt akarom nektek mondani, hogy akkor ez az erő, ez a mozgékonyosság, proaktív energia, ami Attilában van, haraggá változik, és mind János ellen fordul.

– László – helyesbít ismét János.

– Hogy mondod Jánosom?

– László! A figura neve: László. Nem János. János én vagyok. Próbáld nem összekeverni.

– Ja, igen, persze, pardon. Szóval az Attila...

– ...az Attila egy faszkalap – zárja le a gondolatot Ferenc, és már állna fel, de János hirtelen válasza visszalöki a székbe.

– Nem egészen – veti közbe színésztársa. – Ha jól értem András gondolatmenetét, László képes megérteni a harag lélektani háttérokait, így még azzal az indulattal is képes azonosulni, ami éppen ellene fordul. Attila ettől még lemeztelenítettebbnek, még leigázottabbnak érzi magát, vagyis még jobban meggyűlöli Lászlót.

András felugrik a levegőbe, és összeüti a tenyerét. Miután földet ér, kék lencsésjú napszemüvege lehuppan az orrhegyére, rendeltetésszerű helyére.

– Csillagos ötös! Egészen le vagyok nyűgözve. „Lélektani háttérokok!” Beszarok rajtad, Jánosom, csillagom, te aranytojást tojó színészgéniuszom! El vagyok ragadtatva!

Ferenc kényszeredetten felröhög.

– De ezt aztán még tovább fogjátok variálni, mert lesz köztetek a bajtársiasság is, a dacszövetség, ugye ezt már azért rebesgettem, mert hiszen segítenetek kell egymást a parasztokkal szembeni háborúban, amiben nyilván nem értetek egyet, de akkor is. Ugye, milyen csodálatosan bonyolult viszonyt kell megmutatnotok! Fantasztikus!

András annyira belelovallja magát a kissé hevenyészett okfejtésbe, hogy egyensúlyát veszítve többször visszapottyant a székébe, aztán rögtön újra feláll.

– Na, csibéim, most az következik, hogy elkezdtek barátkozni egy kicsit. Ismerkedjtek. Lássam, hogy kimentek ezen az ajtón, leültök oda a patakpartra – mutat ki az ablakon –, és beszélgetek. Milyen jól is fogtok ott mutatni: két ennyire hasonló megjelenésű pali, két ilyen kurva jó színész!

– András, igazán...! Erre semmi szükség. Ne légy gyerek!

– Hohó! Nagyon tévedsz, Ferikém! Nagyon tévedsz. Az igazi teljesítmény abból van, hogy amikor a rendező egy jól kitaposott pályára állítja a színészeit, de menjenek rajtuk utána ők maguk, fel és alá, tapossa csak a saját cipőtalpuk képére, úgy az igazi! Micsoda hasonlat! Menjetek, tapossatok csak! De aztán nehogy belepotyogjatok a patakba! Nemsokára gyújtogatunk! – Már nyílik is az ajtó, és András hessegetni kezdi a színészeit.

– Gyerünk, gyerünk! Megy az idő, kedveskéim.

A vendégház hátsó kijárata és az erdő első sor fái alatt folyó patak közötti kis utat a két színész szótlánul teszi meg. Épp, miután lépteiket lelassítják, hogy megálljanak, egyszerre szólalnak meg.

– Majdnem teljesen elmebeteg...

– Az előbb nem a színházzal...

– Mondd! – adja át Ferenc az elsőbbséget.

– Az előbb nem a színháztól hívtak, ugye?

– Ezt meg honnan veszed?

– Valamiért úgy sejtem.

– Néha egészen elképedek rajtad! Honnan veszed ezeket a megérzéseidet?

– Az ember a munkáltatójával nem szokott ordítani.

Ferenc belebámul a vízbe.

– Nézd, nem szeretnék veled a magánéletemről beszélgetni.

– Megértem. Nyilván neheztelsz rám, mert úgy érzed, elvettem tőled a főszerepet. Csakhogy én erről nem tehetek. Ezt az egészet nem akartam. Nem is tudtam a filmről, Herbert Kati, a volt sógornóm keresett meg. Jelenlegi helyzetemben pedig nemigen mondhattam nemet.

– Te most figurában vagy? Ne érts már meg mindent, baszd meg! Vagy András kódolta át ennyire a személyiségedet? – Ferenc, mint aki megijedt, hogy elvetette a sulykot, engesztelőleg sietve hangszínt vált. – A színházból jó két órája hívtak. Ez most a feleségem volt.

– Baj van?

– Mindig van valami baj – Ferenc egy kavicsot dob a patakvízbe.

– Ő is színész?

Ferenc felnevet. Jánosnak most először tűnik úgy, hogy ez a nevetés önfelelt.

– Nem éppen. Gyógymasszőr.

– Biztos nagyon szép.

– Ezt meg honnan veszed?

– Valamiért úgy sejtem, hogy te nem tudnál együtt lenni egy olyan nővel, akit nem találsz vonzónak, sőt, akit mások nem találnak vonzónak.

– Igen, nagyon szép. És mint minden szép nő, ő is zűrös.

– Világos. Mint egy szép versenyautó. Csillog a karosszéria, de minden utcasarokon lerobban, állandóan vontatni kell, szervizelni, közben óvod a fényezést, vigyá-

zol, hogy el ne lopják, és állandóan be kell feküdnöd alá, de akkor sem adja meg magát.

Ferenc megint felnevet, most már teljesen szabadon.

– Nézzenek oda! Nem is tudtam, hogy neked van humorod! Bocs, nem akartalak megbántani. Mindenesetre a házastársi viszonyt egy autóhoz meg a tulajdonosához hasonlítani, hát... hogy is mondjam... elég lekezelő.

– Pedig sokszor van ez. Éppen azért is adódnak a gondok, mert az egyikük csak a külső vonzalmon keresztül képes a másikhoz kapcsolódni. Mindig irigyeltem azokat a férfiakat, akik évtizedek óta élnek szerelemben a fiatalkori választottjukkal, és még mindig csillogó szemekkel néznek a másokra. Nyilván nem a kasznit látják, hanem a másikat, egészében.

– Az előbb a volt sógorodat emlegetted. Ezek szerint neked is volt feleséged.

– Volt.

János leül a patakmeder szélére, és egy hosszú gallyal piszkálni kezdi a vizet, mintha valamit írna a felszínére.

– És mi lett?

– Elváltunk. Azt hiszem, nem voltam kielégítő a számára.

– Hogyhogy?

– Én egy békés természetű ember vagyok. Ildikó pedig... másmilyen. Ő nem akart húsz évesen megállapodni. Nem az a csöndes alkat. Inkább ment tovább.

– Ő szép volt?

János felnéz Ferencre, mintha valamiről meg akarna győződni, aztán visszafordul a víz felé.

– Különlegesen szép.

– És azóta?

– Nem sok. Pár évig hajkurásztam a lányokat, volt pár kósza együttlét is, aztán kikoptak.

– Na de most akkor nincs senki? – kérdezi egyre nagyobb döbbenettel Ferenc.

– Már egy jó ideje.

Csönd.

– Az eszedbe jutott már...

– Hogy esetleg a fiúkat szeretem? Soha nem érdekeltek. Nem, inkább úgy vagyok a testiséggel, mint a műkedvelő a múzeumban, amikor szép, de hideg szobrokat lát. Elismerem a test szépségét, tisztelem is, de nemi vágyat... nagyon rég óta nem ébreszt.

János is leül a meder szélére, közben fogja a derekát, felszisszen.

– Derék?

– Ja.

– Időnként vagy állandóan?

– Időnként állandóan. De ne aggódj, a feleségem majd kikezel. Tudod, befekszem alá. Mindenesetre, ha jól értem, akkor egyszerűen csak aszexualissá váltál.

– Talán így sem pontatlan. Igen. Egy genitáliával rendelkező eunuch vagyok.

Ferenc megint felnevet.

– Na, hát irigyellek. Az élet legszarabb, kénköves poklától menekültél meg.

– Hogy érted?

Ferenc lecibálja magáról a cipőjét, a zokniját, hogy belelógassa a lábát a jéghideg patakvízbe. Az erőlködéstől még kissé liheg, amikor rágyújt egy cigarettára.

– Nekem két feleségem van. Papíron persze csak egy, de a másikuk is pontosan olyan, mintha a feleségem lenne. Nem sokan tudnak erről.

– Miért?

– Most ezt komolyan kérdezed? Azonnal tönkremenne minden. Azon kívül, ha kitudódna, márpedig azonnal kitudódna, másnap minden lap lehozná – ujjaiával az arca előtt végigúszik az elképzelt szalagcímen – „Kozák Ferenc kettős életet él”. Országos botrány.

– Ők tudnak egymásról?

Ferenc nagyot sóhajt, leszegi állát.

– Értem. És nem gondolod, hogy jobb lenne, ha elmondanád?

– Áá! Most már nem lehet. Az egészben az a legröhejesebb, hogy miközben a legtöbben félreértenék, érzelmileg másokat kizsákmányoló, tárgyasítító önzésnek állítanak be, erkölcsileg megvetnének, ezek tényleg nem szeretői viszonyok. Egyik kapcsolatban sincs alárendelt fél. Mindkettőjükért megőrülök. Szeretem őket. Egyszerűen csak... nem tudom egyiküket sem elhagyni, és éppen ezért nem is tudhatnak egymásról.

– Én illet még soha nem éreztem, de teljesen hihetőnek hangzik, amit mondasz.

– Nem tudom pontosan, hogy a nők hogy vannak vele, de egy férfi vagy a vágyait követi, vagy egy elképzelt ideált, amit az esze diktál.

– Ezt most nem értem.

– Melyik részét?

– Hogy az ideál és a vágy miért ellentétes.

– Lehet, hogy nem jó kifejezést használok, de úgy gondolom, hogy az ideál az valami olyasmi, amit belénk neveltek, meg amit elképzeltünk, kitaláltunk magunknak. Gyakran meghatározzuk, hogy milyen lenne az ideális nő, persze soha nem olyannal akadunk össze. Az ideális egy létrehozott...

– Konstrukció.

– Igen. A vágykép viszont valóságos, az közvetlenül belőlünk származik.

– Vagyis a vágy önazonos, az ideál viszont mindig konstruált.

– Fejemet rá, hogy bölcsész vagy.

– Így igaz.

– A vágy szerintem erősebb, állandóbb, az ideál könnyebben változik az elképzeléseinkkel, viszont a kontroll meg a fejedben van, úgyhogy könnyen elnyomjuk vele a vágyat. Az persze valahol úgyis utat tör magának.

– És gondolom, minél jobban elfojtja valaki a vágyait, annál messzebbre kerül tőlük. Annál erősebben kell éltetni magában az ideálképet.

– Talán igen.

– És minél erősebben, minél kényszeresebben élteti az ideálképét, vagyis fojtja el a vágyait, annál erősebben akar benne ez utóbbi felbugyogni, vagyis annál nagyobb a kognitív disszonancia.

– Pontosan.

– De akkor azt mondd meg, hogy az elméleted szerint mi hozza létre a vágyat!

– Azt nem lehet tudni. Az csak úgy alakul.

– Azt akarod mondani, hogy azért is van két feleséged, ahogy az előbb fogalmaztál, mert egyszerre akarod kielégíteni az ideálképedet és a belső vágyadat is?

– Zsófi egy szép, okos, egészséges lelkületű, jó gondolkodású nő, de mit csináljak, ha soha nem fog tudni úgy vonzani, mint Eszter, aki pedig kurvára problémás. Hát mindkettőt szeretem. Így vagy úgy. Nem érdekel.

– Ez egy kicsit olyan, mintha több alkatrészből konstruálnál egy egészet.

– Nem alkatrészeket szeretek, hanem embereket.

– Ne haragudj.

Pár pillanatra beáll a csönd. Aztán újra János szólal meg.

– És egyáltalán hogy lehet ezt megoldani? Mármost a gyakorlatban.

– Ó, hát mi sem egyszerűbb!

– Tényleg?

– Persze! Kézen állva kell tapsikolni. Az egyikük irodában dolgozik, kilenctől ötig, a másikuk szabadúszó, úgyhogy napközben inkább nála vagyok.

– És neki mit mondasz, miért nem töltitek együtt az estéket.

– Úgy tudja, hogy a színházban vagyok. Ami igaz is.

– Zsófi korán lefekszik aludni, hogy másnap korán fel tudjon kelni. Addig velem vagyok. Utána átmegyek Eszterhez. A történet szerint a színházból. Hat év alatt bejön az ember.

– Hat év? Őszintén sajnálom.

– Mit? – horgad fel Ferenc.

– A büntudatot, amit érzel.

– Ja, azt. De miből gondolod, hogy van?

– Hogyhogy miből? Semmi másról nem beszélsz.

– Jaj, te, öregem! – mosolyodik el Ferenc, és kicsit belenyög a derékfájásába. – Jó szemmel talált meg téged ez a mi elmebeteg rendezőnk.

– Ami azt illeti, nem is annyira elmebeteg. Illetve dehogynem az! Viszont tökéletesen értelmes az elmebaja. Látod, engem is megtalált.

– Igen. Most majd nézhetsz nagyokat, miközben beléd faragja kisgyerekkori vágyát.

– Ami pedig?

– Hát gondolom az, hogy láthassa Jézus Krisztust.

– Én majd azon ügyködöm, hogy amit lát, arról elhiggye, hogy éppen az.

– Veled beszélgetni, tudod, egy kicsit olyan, mintha valami régi kalandregényből olvasna az ember egy párbeszédet.

– Ezt bóknak veszem. Amúgy András egyáltalán nem tűnik hívó kereszténynek.

– Nem is az. Csak megvannak a mániái. – Elnyomja a cigit.

Teljesen egyszerre állnak fel; talán mindketten megérezték, hogy elfogyott a párbeszéd.

– Elfelejtetted jelezni, hogy arról, amit elmondtál, ne beszéljek senkinek.

– Ha véletlenül kikotyogod, vedd úgy, hogy halott vagy. Egyébként pedig az az érzésem, hogy te nem vagy egy kikotyogós.

– Ezek szerint neked is vannak megérzéseid. Nagyon örülök. A hallgatás feltételeit pedig minden nehézség nélkül vállalom. Egy valamit viszont kérek cserébe.

– Na!

– Hogy csak azért, mert elmondtad nekem, ne neheztelj majd rám – János a mondat végére már nyújtja a kezét. Ferencnek nincs lehetősége kihátrálni a helyzetből, ám hogy gyöngé ellenállását némileg jelezni tudja, nem megszorítja a felajánlott kezét, hanem belecsap.

– Hát jó.

– Nem sok időnk maradt pihenni. Használjuk ki!

Miután elköszönnek egymástól, Ferencben furcsa érzés kezd kavarni. Nem szokott ő bizalmaskodni. Nem is az zavarja, hogy elárulta Jánosnak élete legsúlyosabb titkát, hanem a párbeszédnek az a bensőséges modalitása, ami tőle mindig teljesen idegen volt, amitől irtózik, és amelybe most mégis belekényszerült. Nem, nem kényszerült. János kényszerítette!

Bár egy kevéske idejük még marad az indulásig, pihenni már egyikük sem tud. Lassan besötétedik.